

TISZTELETADÁS

A HAZAI SZERVEZETT TEJTERMELÉS-ELLENŐRZÉS 115 ÉVES ÉVFORDULÓJÁRA

Dr. Kenéz Árpád
Állattenyésztési
Teljesítményvizsgáló Kft.

Kedves Olvasóink!

2025. július 27-én évfordulónk volt. A 115. évét töltötte be a hazai szervezett tejtermelés-ellenőrzés. A 90. évfordulóra dr. Bíró István az OMMI egykori igazgatója és dr. Mészáros Gyula az ÁT Kft. korábbi igazgatóhelyettese készültek előadásokkal. A 100. évfordulóra a 2010-ben kiadott Partnertájékoztató Hírlevelek borítói-ra kerültek elhelyezésre történelmi mérföldkövek szintén dr. Mészáros Gyula, akkori szerkesztő jóvoltából.

A 110. születésnapot átugrottuk és a 115. évfordulót céloztuk meg, amely kapcsán pedig miénk lett az a megtisztelő feladat, hogy méltó emléket állítsunk ennek a matuzsálemi korú tevékenységnek. Felbuzdulva elődeink munkásságán, és kihasználva, hogy sokan még élnek azok közül, akik tevékenyen részt vettek a rendszer alakításában, 2022-ben hozzáláttunk egy emlékkönyv elkészítéséhez, amely végül „A magyarországi szervezett tejtermelés-ellenőrzés története. Az Állattenyésztési Teljesítményvizsgáló Kft. múltja, jelene és jövője.” címet kapta.

A könyv dr. Bíró István anyagával kezdődik, mely a hetvenes évekkel bezárólag foglalkozik a tejtermelés-ellenőrzés, a tenyésztésszervezés és -irányítás aktu-

Fejés az 1970-es években (Forrás: Mészáros Gy.)

alitásaival, jellegzetességeivel. Az írás dr. Bíró István 2000. december 5-én tartott előadásából készült, amely az Állattenyésztési Teljesítményvizsgáló Kft. (ÁT Kft.) és az Országos Mezőgazdasági Minősítő Intézet (OMMI) közös rendezésében megtartott „90 éves a magyar tejtermelés-ellenőrzés” című rendezvényen hangzott el, majd megjelent az Állattenyésztési Teljesítményvizsgáló Kft. Partnertájékoztató Hírlevelében 2014-ben, négy részre bontva.

Ezt követően a néhai Lejtényi György visszaemlékezéseivel folytatjuk, amely bemutatja a nyolcvanas

majd kilencvenes éveket, amikor is végső soron az addig bonyolult szervezeti háttérrel működő rendszerből megalakult az Állattenyésztési Teljesítményvizsgáló Kft. A 2000-es éveket bemutató részt Kövesdi Zolt és az ÁT Kft. más kollégáinak beszámolói és emlékei alkotják. Az írásokat igyekeztünk kiegészíteni ábrákkal, korabeli fotókkal, szervezeti felépítéseket és adatáramlásokat szemléltető rajzokkal, olyan keretes szövegekkel, amelyek segítenek átérezni az adott kor szakmai sajátosságait. Nagy segítségünkre volt ebben pl. dr. Kecskés Sándor munkássága, mind a hazai tenyésztőszervezetekről készült nagyszabású munkája, mind pedig Ujhelyi Imre életéről szóló könyve és azok kéziratai.

Mintavevő egységekkel ellátott Tru-Test tejmérők munkában
(Forrás: Mészáros Gy.)

Körzeti ellenőr a tejmintavételhez és az istállóban elvégzendő tejszirvizsgálatokhoz szükséges felszerelésével a múlt század közepén (Forrás: Kecskés S.)

Dr. Mészáros Gyula tematikusan, sok évtized alatt összegyűjtött anyagai nagyon nagy támpontot jelentettek a feldolgozó munka során. Több gigabyte mennyiségű kiadványt, előadásanyagot, manuális fényképezőgéppel készült fekete-fehér vagy éppen színes fotót adott át számunkra, amelyek az elmúlt 50 év pillanatképét örökítették meg a hazai szervezett tejtermelés-ellenőrzés életéből.

A magyarországi tejtermelés-ellenőrzés alapjait Ujhelyi Imre és kollégái tették le még a 19. század végén, ám a szervezett keretek között, nagyobb közigazgatási területeken is működtethető rendszert 1910-től számítjuk, amikor is dán példára Kamond község közelében megalakult a Károlyházi Tejellenőrző Körzet, amelyet később aztán sok hasonló követett. Dr. Bíró István így fogalmazott:

„A Dániában szerzett tapasztalatok és a magyaróvári Szarvasmarha Tenyésztő Egyesület tevékenységének eredményei alapján Magyar Károly kiskamondi földbirtokos Veszprém megye akkori főispánja, Czeglédi Tivadar a sárvári Tejgazdasági Szakiskola igazgatója és Töppler Károly bérlő elhatározták, hogy tejelés ellenőrző körzetet létesítenek. Ennek nyomán 1910. július 27-én megalakult Magyarországon az első károlyházi dán rendszerű Tejelés Ellenőrző Körzet, illetve Egyesület. Ez az esemény nyitotta meg a magyar szarvasmarha tenyésztésnek egy újabb korszakát.”

Manapság a termelésellenőr már kézi számítógéppel és abba beépített vonalkódolvasóval végzi a minták azonosítását és az adatok rögzítését. Tejvizsgálat az istállóban már nem zajlik. (Forrás: Kenéz Á.)

A könyv elkészültéhez, tartalmához és ajánlásához egyaránt, hadd idézzük itt a könyvbe írt szerkesztői zárszót:

„Hosszú és eseményekben gazdag időszakot fogtunk át e könyv segítségével, ám reméljük, hogy sikerült betekintést nyújtanunk a hazai szervezett tejtermelés-ellenőrzés háborúkkal, szabadságharcokkal, politikai és szakmai kihívásokkal nehezített életébe.

Jó példa lehet a tejelő szarvasmarha-ágazaton belül e tevékenység arra, hogy megfelelő elkötelezettség mellett még anyagi vagy szervezeti nehézségekkel együtt is fenntartható a kiváló szakmai munka és szolgáltatás. Hiszen egy nemesebb cél, egy magasabb tenyésztési és ezáltal minőségibb termelés mindig mozgatórugóvá válik, akármilyen körülmények állnak is rendelkezésünkre.

A könyvben az elmúlt 115 évet olyan szakemberek tekintik át, akik az időszakokat saját bőrükön ismerték, benne éltek, részt vettek a körülmények alakításában. Megtiszteltetés volt olyan személyekkel kapcsolatot tartani, beszélgetni, akik tevékenyen részt vettek a hazai tenyésztésszervezés működésének kialakításában, formálásában, szakmai munkájában akár már a múlt század közepétől, második harmadától, hiszen egy interjúalanyom betöltötte a 80. életévét, egy másik már a 90. életévét is! Hihetetlenül furcsa, de egyben motiváló volt, mikor 50-75 éves emlékeket felidéző szakemberekkel ülhettem le egy asztalhoz. Meglepő volt, hogy egyenrangú partnerként kezeltek, tegeződést ajánlottak fel ezek a szakmájukban még jelenleg is nagy elismerésre számot tartó emberek. Személyes meglátásom, létezik valamiféle erő, ami a mai rohanó világban nehezen fogható már fel, ami bent tartotta az ágazatban ezeket az embereket, hiszen többen első munkahelyüktől fogva ebben dolgoznak. Jelen kollégáim és interjúalanyaim közül is sokan a tanulmányaik befejezése óta itt vannak, és 25-40 éve dolgoznak az ÁT Kft.-nél vagy annak jogelődjeinél.

Gyakran mondogattam, hogy egy dolog állandó az ÁT Kft.-nél, a változás. Ez az elmúlt pár évben, a könyv írása és szerkesztése során is, mintha csak erősödött volna bennem, hogy az egész ágazatra ez volt a jellemző. Az is lehet, hogy a tejtermelés-ellenőrzés kialakítása előtt is. Ám valami mégis van a változáson túl, ami igazán állandó és talán egy valódi stabilitást és egyben reményt is ad a kilengésekben, mégpedig az, hogy korszakoktól és azok nehézségeiktől függetlenül országszerte mindig „kitermelődnek” olyan, a szakma iránt elkötelezett emberek,

legyenek azok termelésellenőrök, kutatók, pénzügyi szakemberek, állatorvosok, állattenyésztők, elletősök, fejősök, hatósági ellenőrök, takarmányozási szakértők, minisztériumi dolgozók, egyesületek és érdekvédelmi szervezeti képviselők vagy éppen cégvezetők, akik hátukon tartják a tejtermelés-ellenőrzést, mint a tejelő ágazat egyik alappillért.”

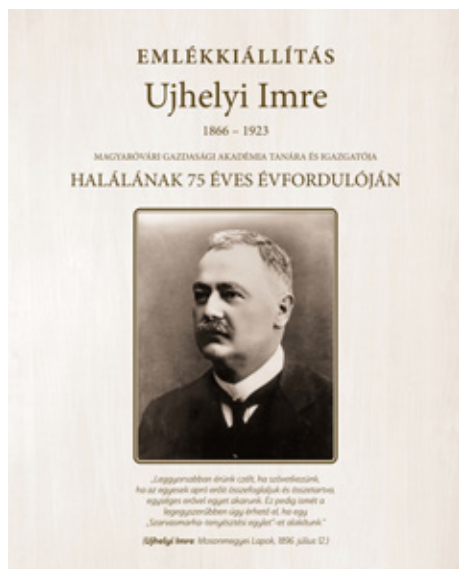
Dr. Mészáros Gyula és Dr. Bíró István. (Forrás: Mészáros Gy.)

Sajnos, Lejtényi György már nem élhette meg a könyv kiadását, 2024 tavaszán elhunyt, de még tudtunk vele beszélni erről az ötletről. Üdvözölte ezen átfogó könyv készítését, így azt és annak tartalmát elsősorban az ő emlékének ajánljuk!

A könyv szerkesztése során számos tárgyi emlék is napvilágot látott. Ezek egy részét érdemesnek tartottuk arra, hogy egy kis múzeumban bemutassuk a szélesebb közönség számára is. Ennek megfelelően kialakítottunk az ÁT Kft. központjában a tárgyalóteremben egy kis múzeumot, amely a hazai tejtermelés-ellenőrzés eszközeit, dokumentációit, anyagi kultúráját mutatja be három vitrinben. Ezzel egyidejűleg megkezdjük a múltbéli tenyésztői munkát, tenyésztéskbecslést, vagy éppen Ujhelyi Imre életútját is bemutató, huszonhat tablóból álló sorozat felújítását is. Ez a titokzatos tablósorozat, amely az ÁT Kft. központjában, az emeleti folyosón kapott helyett,

feltételezhetően az 1990-es évek végén készülhetett dr. Kecskés Sándor elképzelése, fotói alapján. Az idő vasfoga viszont mély nyomokat hagyott ezen tablók némelyikében, főként a napfény okozott hatalmas károkat a fotókban és ábrákban, így feladatunknak éreztük, hogy régi és modern eszköztár segítségével rekonstruáljuk ezeket.

Az 1998-ban készített, majd 2025-ben felújított tablósorozat nyitóképe. Az első hét tabló Ujhelyi Imre életét dolgozza fel. (Forrás: ÁT Kft.)

A képek pótlásához segítséget kaptunk a Pataji Múzeum vezetőjétől Schill Tamástól, aki dr. Kecskés Sándor Ujhelyi Imre életéről szóló könyvének kéziratait és hagyatékát a rendelkezésünkre bocsájtotta a múzeum gyűjteményéből. Segítséget kaptunk az Állatorvosi Egyetem Állattenyésztési Tanszék tanszékvezetőjétől dr. Gáspárdy Andrásztól is (aki egyben a Magyar Állattenyésztői Szövetség Történeti Szakbizottságának segítségét is felajánlotta), aki dr. Kecskés Sándor további hagyatékát ajánlotta fel átnézésre. A Magyar Mezőgazdasági Múzeumtól pedig Estók János és Nagy László állt a rendelkezésünkre. A tablók nyomdai munkái, a digitális restaurálás során, akárcsak a könyv esetében a gödöllői Vármédia-Print volt a partnerünk. Ráczy Henriett segítségével több ezer oldalnyi korabeli dokumentumot (iratok, fotók) néztünk át, hogy a tönkrement fotókat pótolhassuk. Szeretném kiemelni, hogy több, mint száz fotó eredetijét sikerült megtalálnunk, számtalan képet a nyomda szakemberei újítottak fel digitálisan és csak néhány fotót kellett más, korabeli fotóra lecserélnünk. Ilyen esetekben mindig figyeltünk arra, hogy a tábló témájához és történeti korszakához lehető legközelebb álljon az új kép. A tablók elrendezését, formai megjelenését igyekeztünk megtartani, ám itt-ott finomítottunk, javítottunk a korábbi megjelenésen.

A táblófelújítás és a kiállítás elkészültéhez anyagi támogatást is kaptunk, így külön köszönetet szeretnénk mondani Kiss Attilának és az Animal-Hygiene Kft.-nek, valamint dr. Bognár Lászlónak a Holstein-fríz Tenyésztők Egyesülete ügyvezető igazgatójának!

A huszonhat táblóból álló sorozat az ÁT Kft. központjában az emeleti folyosón kapott helyet. (Forrás: Kenéz Á.)

Egy példa a rekonstrukciós munkára. A rekonstruált táblón teljesen új és digitálisan retusált képek is megtalálhatók. (Forrás: Kenéz Á.)

A hazai tejtermelés-ellenőrzés tárgyi emlékeit bemutató kiállítás jelenleg tehát három nagy vitrinből, keretbe foglalt származási lapokból, tárgyi installációkból és egy szakmai könyvtárból áll. A tárlatot folyamatosan bővítjük. A jelenlegi fő témakörök: 1. A tejmintavétel eszközei; 2. Az állatok azonosítása, adatfelvétel; 3. Adatfeldolgozás, adatközlés. Ennek megfelelően a mintavételi eszközök (tejmérők, flakonok, mérlegek), a különböző füljelzők, kézi adatgyűjtő számítógépek mellett kézzel írt dokumentumok kerülnek bemutatásra az elmúlt 115 évből. A könyvtárban az 1920-as évektől napjainkig található meg a tejtermelés-ellenőrzés, szarvasmarha-tenyésztés témakörében hazai diplomadolgozatok, a világ számos országának kiadványai, ICAR összesítések, a dániai termelés-ellenőrzés, vagy éppen az új-zélandi kapcsolatok egy-egy mementója. A tárgyi emlékeket főként dr. Mészáros Gyulától kaptuk, vagy régiigazgató és termelésellenőr kollégák adták át a múzeumnak. A bővítésen folyamatosan dolgozunk.

